

Joanna M. Kretek¹, Henryk A. Kretek²

ANALIZA STOSUNKÓW POLSKO – BRYTYJSKICH NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU

Streszczenie: Struktura pracy obejmuje: krótkie wprowadzenie historyczne oraz sześć argumentów zawierających opis podłoża historycznego stosunków obu państw. W takim układzie strukturalnym syntezie poddane zostaną następujące elementy współpracy: istniejąca wymiana handlowa, szkolnictwo i edukacja oraz wymiana kulturalna. Ponadto dokonane będzie porównanie sposobu prowadzenia polityki zagranicznej pomiędzy Polską a Wielką Brytanią oraz przedstawione zostaną informacje na temat współpracy militarnej w ramach NATO. W zakończeniu znajdzie się podsumowanie prowadzonej analizy i odpowiedź na pytanie, czy zaproponowaną hipotezę udało się zweryfikować negatywnie czy też potwierdzić jej zasadność.

Słowa kluczowe: współpraca, strategia, stosunki międzynarodowe, bezpieczeństwo państwa, Unia Europejska.

ANALYSIS OF POLISH-BRITISH RELATIONS AT THE TURN OF THE 20TH AND 21ST CENTURIES

Summary: The structure of the work includes: a short historical introduction and six arguments containing a description of the historical background of the relations between the two states.

Following elements are synthesized: current trade exchange, educational system and cultural exchange. Moreover, foreign policy and cooperation within NATO between Poland and Great Britain is presented. The conclusion is a summary of the analysis carried out and the answer to the question whether the proposed hypothesis could be verified negatively or confirm its validity.

Keywords: cooperation, strategy, international relations, state security, European Union.

---

¹ Absolwentka: PWSZ w Raciborzu na kierunku filologia angielska, Studia podyplomowe: Uniwersytet Jagielloński, PUNO – Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie.

² Doktor nauk społecznych w dziedzinie nauk o polityce. Dysertację doktorską obronił na Uniwersytecie Opolskim. Socjologię studiował w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Raciborzu na specjalizacji „Kierowanie i przywództwo w jednostkach administracji publicznej”, a studia magisterskie ukończył na Uniwersytecie Opolskim na kierunku Stosunki Międzynarodowe ze specjalizacją „Marketing polityczny”. Ponadto ukończył studia podyplomowe na Wydziale Teologii UO. Zdobył również uprawnienia niezbędne do pracy w zawodzie nauczyciela na studiach podyplomowych w Międzywydziałowym Centrum Kształcenia i Doskonalenia Pedagogicznego UO. Jest stypendystą naukowym Uniwersytetu Śląskiego w Opawie w Republice Czeskiej.

Organizator międzynarodowych konferencji naukowych w zakresie etyki w polityce i w biznesie; edukacji dorosłych w aspekcie budowania społeczeństwa obywatelskiego; kulturowych społecznych i etycznych uwarunkowań biznesu, gospodarki i zarządzania, oraz w przedmiocie zrównoważonego rozwoju (realizuje międzynarodowy projekt „Debiut naukowy – Zrównoważony rozwój”).

Obecnie jest wykładowcą w PWSZ w Raciborzu oraz redaktorem naczelnym czasopisma naukowego EUNOMIA. Pracuje także jako asystent krajowy i dyrektor biura posła do PE prof. Jerzego Buzka.

Wstęp

Celem tego studium jest analiza stosunków polsko–brytyjskich na przełomie XX i XXI wieku, co zostanie przeprowadzone w oparciu o zweryfikowanie hipotezy, która traktuje między innymi o tym, że współpraca polsko–brytyjska nie rokuje nadziei na dynamiczny rozwój w najbliższych latach między innymi ze względu na brak wspólnych interesów. Przeprowadzona analiza będzie pomocna w potwierdzeniu bądź odrzuceniu zaproponowanej arbitralnie hipotezy.

Stosunki polsko–brytyjskie po 2004 roku, czyli po wejściu Polski w struktury Unii Europejskiej, a tym samym wejściu w kolejną po NATO płaszczyznę współpracy bezpośredniej – nie są przedmiotem szczególnie popularnych badań i rozpraw naukowych, zatem trudno natknąć się na literaturę, która pomogłaby pozwolić spojrzeć wieloaspektowo ten obszar stosunków międzynarodowych. W takim otoczeniu uprawnioną wydaje się być teza, że w zasadzie nie istnieje partnerstwo między polityczną i ekonomiczną potęgą, nie tylko Europy, ale i świata jaką jest Wielka Brytania a Polską, poza oczywiście naturalnymi płaszczyznami współpracy dyplomatycznej.

Rzeczpospolita Polska jest krajem leżącym w Europie Środkowo-Wschodniej, która to część kontynentu nie ma większych wpływów na arenie międzynarodowej, mimo dobrego położenia z punktu widzenia geopolitycznego. Zatem dla właściwego rozpoznania kwestii współpracy i rozwoju poprawnych relacji pomiędzy Polską a Wielką Brytanią należy w większym stopniu skupić się na takich momentach we wspólnej historii obu państw - szczególnie na przestrzeni ostatnich 100 lat - w których te stosunki zostały w jakikolwiek sposób udokumentowane i dzięki dostępnym źródłom można potwierdzić, że istniały.

Na podstawie literatury przedmiotu, raportów i publikacji można wysnuć tezę, że stosunki, a tym bardziej ich dalej rozwinięta relacja, czyli partnerstwo ma niewielkie szanse na rozwój w bliższej lub dalszej przyszłości. Żeby zdać sobie sprawę z przyczyn takiego stanu rzeczy, należy przedstawić tezę oprzeć na wiarygodnych źródłach, jakimi są badania naukowe, a tych wystarczająca ilość nie została odnaleziona. Popularne źródło wiedzy stanowią artykuły i publikacje, ale te nie zawsze posiadają znamiona naukowości. Zdarza się, że wyrażane w nich poglądy nie mają naukowych podstaw, bowiem to najczęściej artykuły prasowe, a zatem opracowania dziennikarzy zawierające ogólne sformułowania, stąd też trudno je przywoływać bądź cytować.

Można zauważyć, że w historii stosunków polsko–brytyjskich nie było partnerstwa w dosłownym tego słowa znaczeniu, gdyż kraje te różniły się pod wieloma względami, a szczególnie w doborze priorytetów stawianych polityce zagranicznej.

Strategia polityczna Wielkiej Brytanii nie podlega większym zmianom, można nawet określić, iż jest niezmienna i konsekwentna, a można także stwierdzić, że jest konserwatywna. Najlepiej ten pogląd uwiarygadnia zdanie wypowiedziane w Izbie Gmin przez wicehrabiego Henryka Temple Palmerstona, wielokrotnego brytyjskiego ministra spraw zagranicznych w latach 1830–1851³, który powiedział, że „Wielka Brytania nie ma wiecznych przyjaciół, ani wiecznych wrogów – ma tylko wieczne interesy”. Takie postawienie sprawy oznacza, że Zjednoczone Królestwo, w sprawach polityki zagranicznej, kieruje się niezmiennie od 200 lat przede wszystkim swoim dobrem, co może również oznaczać, że przede wszystkim dba o interesy swoich mieszkańców. Interpretując oświadczenie polityka tej rangi, można wnioskować, że mamy do czynienia z pozytywnie pojmowaną polityką państwa w stosunku do swojego dobra najwyższego czyli do obywateli.

³ D. Brown, *Palmerston: A Biography*, London, 2010.

W przeciwieństwie do polskiej polityki zagranicznej, której priorytety zmieniają się zależnie od ekipy rządzącej, brytyjska polityka zarówno wewnętrzna jak i zewnętrzna, bez względu na to czy partią rządzącą są konserwatyści, liberałowie, czy laburzyści, jest trwała i konsekwentna zarówno w założeniach jak i ich późniejszej realizacji.

Argument I - uwarunkowania historyczne

Wielka Brytania do początku XX wieku prowadziła politykę równowagi sił oraz „wspaniałej izolacji”⁴. Takie podejście wynikało z faktu, iż Królestwo było bogatym i potężnym krajem, a ponadto niechętnie podejmowało współpracę z innymi krajami, gdyż było w dużej mierze samowystarczalne. Jeżeli jednak zdarzały się jakieś deficyty, to zasoby w państwach *Commonwealth'u*⁵ - z których Wielka Brytania chętnie czerpała - pozwalały szybko luki w dostępie do potrzebnych dóbr zapewnić. Jednakże nie przez cały XX wiek Wielka Brytania trwała w dobrobycie i utrzymywała się w mniemaniu o swojej potędze. Jej wysoką pozycję na arenie międzynarodowej przejęły Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, które stały się potentatem przemysłowym, urastając do roli hegemonu na świecie. W drugiej połowie XX wieku na rynkach międzynarodowych pojawiła się Republika Federalna Niemiec i to jej zrestrukturyzowana po II wojnie światowej kapitalistyczna gospodarka dawała o sobie znać, prześcigając Królestwo w wielu dziedzinach.⁶

Na podstawie obserwacji trendów na rynkach międzynarodowych, a szczególnie w Europie, Wielka Brytania musiała zmienić swoją politykę zagraniczną na bardziej otwartą na inne kraje, a także Brytyjczycy musieli zacząć liczyć się ze wzrastającymi u jej boku nowymi europejskimi potęgami, takimi jak Francja czy Niemcy.

Gdy po I wojnie światowej Niemcy znajdowały się w kryzysie, potrzebne im było wsparcie finansowe, a to zagwarantowała im Wielka Brytania. Brytyjczycy dążyli bowiem do tego, aby poprzez lepszą sytuację Trzeciej Rzeszy zniwelować rolę Polski w środkowej Europie⁷. Ponadto na podstawie obserwacji polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii we wzmiankowanym czasie na Wyspach Brytyjskich uważano, że Polska nie jest warta tego, aby zabiegać o jej względy.

Stosunek Wielkiej Brytanii do Polski nie ulegał zmianie przez wiele lat, a niechęć do narodu polskiego spowodowana była swoistą ignorancją i niedoinformowaniem elit politycznych Zjednoczonego Królestwa, które mogły wynikać z naturalnych różnic kulturowych. Jedyne informacje jakie docierały do Wielkiej Brytanii to były dokumenty tłumaczone na język angielski z niemieckiego lub przekazy słowne rosyjskich dyplomatów uciekających z Rosji. Gdy w grudniu 1918 roku wysłano pierwszego brytyjskiego dyplo-

⁴ Wspaniała izolacja („*splendid isolation*”) – termin używany jako określenie polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii w XIX w., a po raz pierwszy użyty przez Ministra Finansów Kanady George’a Fostera, opisującego zaangażowanie Zjednoczonego Królestwa w sprawy europejskie.

⁵ *Commonwealth* jest dobrowolnym stowarzyszeniem skupiającym 53 niezależne, równe i suwerenne państwa w których zamieszkuje 2,4 miliarda obywateli. Struktura ta obejmuje zarówno zaawansowane gospodarki, jak i kraje rozwijające się. Trzydziestu członków to małe państwa, z których wiele to kraje wyspiarskie. Wspólne wartości i zasady są zapisane w tzw. Kartce Wspólnoty. Kraje członkowskie są wspierane przez sieć ponad 80. organizacji międzyrządowych, pozarządowych, organizacji kulturalnych i zawodowych. Ostatnim krajem, który dołączył do Wspólnoty w 2009 roku jest Rwanda, <https://thecommonwealth.org/&prev=search>, dostęp: 20.02.2018.

⁶ A. S. Bidwell, *Dzieje Wielkiej Brytanii w XX wieku. Od światowego imperium do "małego państwa" na obrzeżach Europy*, Warszawa 2008, s. 12 – 13.

⁷ Za prof. Markiem Kornatem (PAN, UKSW), wykład na PUNO-UJ z dnia 21 stycznia 2012 roku pt. „Polska i Brytyjska dyplomacja w XX wieku”.

matę do Polski, aby uzyskać więcej informacji na temat Rzeczypospolitej, szybko go odwołano pod pretekstem przejawiania zbyt wielkich sympatii do Polaków⁸.

W 1920 roku z inicjatywy prezydenta Stanów Zjednoczonych powstała Liga Narodów, której celem miało być utrzymanie pokoju i współpracy na świecie. Pod patronatem Rady Ligi Narodów przygotowano status Wolnego Miasta Gdańska oraz przyłączenie Górnego Śląska do Polski, którym to decyzjom sprzeciwił się ówczesny premier Zjednoczonego Królestwa George Lloyd.⁹

Z kolei w 1925 roku z inicjatywy nowego Ministra Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii, Josepha Austena Chamberlaina, doszło do podpisania Traktatu w Locarno, który wyznaczył nienaruszalność granic między Niemcami i Francją oraz Niemcami i Belgią. Polska oraz Czechosłowacja mimo starań takich gwarancji nie otrzymały. J. A. Chamberlain był przychylny Polsce, a jego aprobatę do przemian w Rzeczypospolitej Polskiej obrazuje fakt, że w 1926 roku pozytywnie ustosunkował się do nowego rządu II Rzeczypospolitej. Minister J. A. Chamberlain uznał, iż Józef Piłsudski, mimo że został uznany odpowiedzialnym za przewrót majowy w Polsce, był jedyną osobą zdolną utworzyć wystarczająco silny rząd, pozwalający na normalizację stosunków Polski z sąsiadami¹⁰.

Obojętność Brytyjczyków wobec narodu polskiego była zauważalna do 1939 roku, a sprawy zmieniły obrót w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej. Otóż 31 marca 1939 roku ówczesny premier Wielkiej Brytanii Artur Neville Chamberlain zadeklarował pomoc Polsce w przypadku agresji Niemiec, w wyniku czego 25 sierpnia 1939 roku w Londynie lord Halifax oraz polski ambasador Edward Raczyński podpisali traktat o wzajemnej pomocy. Wynikiem tego porozumienia międzynarodowego było wypowiedzenie Niemcom wojny przez Zjednoczone Królestwo, co nastąpiło już 3 września 1939 roku, to jest w dwa dni po wkroczeniu Niemiec do Polski¹¹.

W czasie II wojny światowej ogromne znaczenie w bitwie o Anglię miała pomoc polskich lotników. W powietrznej bitwie przeciwko niemieckiemu lotnictwu *Luftwaffe* walczyło 144 polskich lotników, głównie z Dywizjonu 303, co stanowiło 5% ogółu pilotów *Royal Air Force*¹². Ponadto w bitwie o Anglię Brytyjczycy wykorzystali wiedzę i sukcesy polskich kryptologów w rozpracowaniu niemieckiej maszyny szyfrującej Enigmy¹³, co w znacznym stopniu pomagało śledzić ruchy wojsk niemieckich.

W zamian za zaangażowanie Polaków w bitwie o Anglię, brytyjskie dowództwo, doceniając te dokonania, pomogło w rozbudowie polskich sił lotniczych jeszcze podczas trwania II wojny światowej¹⁴.

Aż do 1989 roku relacje dyplomatyczne czy gospodarcze między RP a Wielką Brytanią były raczej sporadyczne, a z punktu widzenia Brytyjczyków raczej pragmatyczne. Przełom w stosunkach obu państw nastąpił po 1989 roku – czyli po zmianie ustroju politycznego w Polsce.

⁸ M. Łukasik-Duszyńska, *Brytyjskie poselstwo donosi. Postowie brytyjscy wobec stosunków z państwami bałtyckimi w latach 1920-1926*, Warszawa 2008, s. 67.

⁹ J. Tyszkiewicz, E. Czapiewski, *Historia powszechna, Wiek XX, część pierwsza, rozdział II*, Warszawa 2010.

¹⁰ M. Łukasik – Duszyńska, *Brytyjskie poselstwo donosi...*, dz. cyt., 144.

¹¹ A. Prazmowska, *Britain, Poland and Eastern Front, 1939*, Cambridge University Press 1987.

¹² J. Garliński, *Poland in The Second World War*, London 1985.

¹³ S. Jakóbczyk, J. Stokłosa, *Złamanie szyfru Enigma : poznański pomnik polskich kryptologów*, Poznań 2007.

¹⁴ Zob.: E. Banaszczyk: *W bitwie o Anglię*, Warszawa, 1973.

W relacjach polsko–brytyjskich po upadku komunizmu w RP można wyróżnić trzy fazy¹⁵:

- Faza pierwsza obejmuje okres od 1989 do 1992 roku i była to faza normalizacji stosunków pomiędzy oboma krajami. W tym czasie można było wyróżnić kilka istotnych momentów w stosunkach dwustronnych. W styczniu 1990 roku 18 najbogatszych państw świata utworzyło Polski Fundusz Stabilizacyjny, który Wielka Brytania zasiła kwotą 100.000.000\$ (słownie: sto milionów dolarów amerykańskich) w postaci darowizny¹⁶. Następnym godnym odnotowania zdarzeniem jest wizyta prezydenta Lecha Wałęsy u królowej Elżbiety II w kwietniu 1991 roku (w tym czasie podpisano Wspólną Deklarację Rządów RP i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii oraz Irlandii Północnej, która obecnie uważana jest za podstawę stosunków polsko–brytyjskich po 1989 roku¹⁷). Kolejnym ważnym wydarzeniem było zniesienie wiz dla obywateli Polski (1992 rok), a także nawiązana w tym czasie współpraca w wyjaśnieniu drażliwych aspektów historycznych.
- Faza druga obejmuje okres od początku 1993 roku aż do 1 maja 2004 roku, w której można wyróżnić przede wszystkim wsparcie polityczne i gospodarcze Wielkiej Brytanii w dążeniu Polski do wejścia do NATO oraz Unii Europejskiej, którego symptomami były ściśle konsultacje polityczne na najwyższym szczeblu politycznym. Duże znaczenie miała również zmiana rządu w Zjednoczonym Królestwie w 1997 roku, kiedy to nowym premierem został Tony Blair. Polityk ten dał się poznać jako zwolennik polityki proeuropejskiej, a także powiększenia struktur NATO i UE o nowe państwa członkowskie.
- Faza trzecia to okres po 1 maja 2004 roku, a zatem czas obejmujący członkostwo Polski w Unii Europejskiej i przede wszystkim otwartość Wielkiej Brytanii na migracje. Zjednoczone Królestwo jako jedno z pierwszych państw tak zwanej „piętnastki” w pełni otworzyło rynek pracy dla obywateli krajów nowo wstępujących do UE.
- W zasadzie można by dopisać fazę czwartą, czyli okres po rozpoczęciu przez Wielką Brytanię negocjacji związanych z *Brexitem* czyli negocjacjami związanymi z wyjściem Zjednoczonego [jeszcze ciągle] Królestwa z Unii Europejskiej po referendum z 23 czerwca 2016 roku, jednakże obecnie nie osiągnięto żadnych wiążących porozumień, a zatem opisywanie tematu byłoby dywagacjami raczej dziennikarskimi niżli analizami naukowymi, popartymi wynikami badań opartych o zakończone kolejne etapy negocjacji z UE.

Na początku XXI wieku można wskazać wiele przykładów dobrze układającej się współpracy resortowej Polski i Wielkiej Brytanii. Jednym z przykładów takiej kooperacji może być zorganizowane pod koniec 2011 roku spotkanie, w którym udział wzięli Minister Marcin Korolec oraz Ambasador Polski Barbara Tuge-Erecińska z przedstawicielką Ministerstwa Przedsiębiorczości, Innowacyjności oraz Kwalifikacji Zawodowych Wielkiej Brytanii¹⁸. Celem tego spotkania była kwestia związana z pakietem patentowym, nad którym Polska podczas Prezydencji w Radzie Unii Europejskiej prowadziła intensywne prace.

¹⁵ Z wykładu J. Gajewskiego, Kierownika Wydziału Politycznego Ambasady RP w Londynie, z dnia 17 marca 2012 na Polskim Uniwersytecie Na Obczyźnie – UJ w Londynie.

¹⁶ A. Szelałowska, *Znaczenie funduszu prywatyzacji banków polskich w procesie restrukturyzacji sektora bankowego w Polsce*, Warszawa 2004.

¹⁷ Za J. Borkowskim (sekretarz stanu ds. Parlamentarnych, konsularnych, polonii oraz informacji europejskiej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych od 2007 r.)

¹⁸ www.londyn.polemb.net, (dostęp: 27.03.2012).

Wartym podkreślenia jest fakt, że istnieje ponad 60 porozumień między strukturami regionalnymi Polski i Wielkiej Brytanii¹⁹. Na przykład Warszawa od 1957 roku zaprzyjaźniona jest z angielskim Coventry, Kalisz od 1989 roku współpracuje z Perth i Southampton, Kraków od 1995 roku jest związany umową z Edynburgiem [Szkocja], będącym miastem partnerskim, z kolei od 2002 roku warszawskie Bielany są połączone umową partnerską z londyńską dzielnicą Ealing itd. Celem takich porozumień jest między innymi: współpraca gospodarcza, partnerstwo edukacyjne, czy wymiana doświadczeń w działalności samorządu lokalnego.

Od 2006 roku regularnie mają miejsce oficjalne spotkania premierów Polski i Wielkiej Brytanii. Dodatkowo 2–3 razy w roku Ministrowie Spraw Zagranicznych obu krajów spotykają się w ramach struktur UE, kiedy można rozmawiać o przyszłości wzajemnych stosunków, a także komentować obecne wydarzenia w Europie i na arenie międzynarodowej.

Argument II - wymiana handlowa

Należy zwrócić szczególną uwagę na dynamikę wzrostu wymiany handlowej. Według Brytyjsko-Polskiej Izby Handlowej eksport produktów brytyjskich do RP wzrósł w 2011 o 13 proc. względem roku 2010 - co daje 1,4% ogółu eksportu brytyjskiego. Na tym polu Polska jest bardzo atrakcyjnym rynkiem inwestycyjnym dla firm brytyjskich, a to na przykład ze względu na tańszą siłę roboczą, wysoko wykwalifikowaną kadrę techniczną, czy możliwość pozyskania środków finansowych z Unii Europejskiej na inwestycje wewnątrz UE. W Polsce inwestują duże brytyjskie firmy farmaceutyczne, finansowe, naftowe, powstają sieci supermarketów, czy rozwija się przemysł tytoniowy. Ponadto z Wielkiej Brytanii eksportuje się do Polski: ropę naftową, produkty farmaceutyczne, pojazdy drogowe czy maszyny specjalistyczne. Brytyjczycy przenoszą na rynek polski usługi świadczone w zakresie tzw. zaplecza biznesowego (m.in. centra telefoniczne, kadry), a jest to wynikiem niskich kosztów utrzymania siły roboczej i stosunkowo wysokich kwalifikacji pracowników w Polsce. Natomiast Polska na terenie Zjednoczonego Królestwa sprzedała w 2011 roku o 16% więcej towarów niż w 2010 roku. Jest to 1,7 proc. ogólnej wartości importu na rynek brytyjski, co dało Polsce 16 miejsce wśród eksporterów do Wielkiej Brytanii²⁰. Wzrost ten spowodowany był dużą ilością emigrantów z Polski przebywających na terenie Zjednoczonego Królestwa, którzy kupowali polskie produkty w sieciach znanych hipermarketów.

W latach 2002-2016 polsko-brytyjska wymiana handlowa odnotowała okres dynamicznego rozwoju, szczególnie pod względem tempa wzrostu polskiego eksportu, a Zjednoczone Królestwo należy do dziesięciu najważniejszych partnerów handlowych Polski. Zgodnie z danymi *Her Majesty Revenue and Customs* w grudniu 2016 roku Polska zajęła 20. pozycję wśród największych odbiorców towarów z UK (awans z pozycji 21 w 2015 roku), z wartością eksportu do Polski wynoszącą ok. 4,26 mld GBP (wzrost o ok. 16,6% w skali roku). Polska zajmuje także 12. pozycję w rankingu największych eksporterów z łączną wartością eksportu do UK na poziomie 9,18 mld GBP, natomiast w 2017 roku wartość eksportu do UK wyniosła już 11,47 mld GBP, co wskazuje na tendencję wzrostową²¹. W sumie na przestrzeni 2016 roku eksport towarów z UK do Polski wy-

¹⁹ Publikacja Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej pt. *Miasta i Gminy Bliźniacze*, Warszawa 2003.

²⁰ www.mg.gov.pl, (dostęp: 21.03.2012).

²¹ Export do Wielkiej Brytanii z Polski <http://www.parkiet.com/Gospodarka---Kraj/302129962-GUS-Polski-eksport-w-2017-r-Najwazniejszym-rynkiem-dla-polskich-firm-pozostaja-Niemcy.html>, Przelicznik wg <https://www.money.pl/pieniadze/kalkulator/>, (dostęp: 22.02.2018).

niósł 1,4% całego brytyjskiego eksportu, natomiast import towarów z Polski do UK wyniósł ok. 2,1% całości brytyjskiego importu²².

Rynek brytyjski jest rynkiem wymagającym. Miejsce nie do przecenienia w polskim eksporcie zajmuje sektor rolno–spożywczy. W supermarketach stworzone są tzw. *polskie półki*, na których można znaleźć wszelkiego rodzaju produkty pochodzące z Polski. Ponadto do Wielkiej Brytanii w coraz większym stopniu eksportuje się samochody, urządzenia telekomunikacyjne, maszyny biurowe, meble itp. Dzieje się tak między innymi ze względu na stosunkowo niskie koszty produkcji w Polsce oraz wysoką jakość stanowiących usług. Produkty z Polski mają wysoki potencjał konkurencyjności na rynku brytyjskim.

Odnotowuje się również wzrost zainteresowania Wielką Brytanią niewielkich polskich firm czy osób fizycznych, które podejmują działalność gospodarczą na wyspach. Są to przede wszystkim firmy budowlane, polskie hurtownie, a także sklepy czy restauracje itp. Według szacunków BPIH około 40 tysięcy tego typu przedsiębiorstw funkcjonuje na terenie Wielkiej Brytanii²³.

Po 2012 roku dostrzegalne było zakładanie sklepów o polskich nazwach sprzedających polskie produkty w miejsce półek w supermarketach i była to rozwijająca się gałąź wymiany handlowej, wskazująca na charakter perspektywiczny. Natomiast w obliczu Brexitu i wyjściu Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej powstać mogą znaczne utrudnienia w przepływie towarów, a w konsekwencji mogą pojawić się stawki celne, które spowodują, że import towarów z Polski nie będzie już atrakcyjny, a zatem można przewidywać stagnację na tym polu, a może nawet regres. W negocjacjach pomiędzy Wielką Brytanią a UE pojawia się tak zwany okres przejściowy, ale taka sytuacja nie stanowi zachęty do inwestowania w rozwój wymiany handlowej, a więc należy spodziewać się nawet zamykania polskich sklepów na wyspach brytyjskich.

Argument III - szkolnictwo i edukacja

W kwestii edukacji Polska nie ma zbyt wiele do zaoferowania Wielkiej Brytanii. Według różnych dostępnych źródeł, tj.: QS World University Rankings²⁴, The Times Higher Education²⁵, czy Academic Ranking of World Universities²⁶, uniwersytety czy uczelnie brytyjskie znajdują się w czołówkach każdego rankingu, natomiast polskie uczelnie są usytuowane daleko z tyłu w tych samych zestawieniach. Nie świadczy to o niskim poziomie nauczania w Polsce, ma to jednak znaczenie w aspekcie ewentualnej współpracy czy wymiany studentów, bowiem polskie uczelnie są mało atrakcyjnym partnerem dla uczelni brytyjskich. Można zauważyć różnego rodzaju wymiany studenckie i międzyuczelniane typu Erasmus, czy Leonardo Da Vinci²⁷, jednakże powstały one i działają z inicjatywy Unii Europejskiej, a nie z woli Wielkiej Brytanii.

Nadzieją na rozwój współpracy polsko–brytyjskiej jest działająca od 1938 roku w Polsce organizacja pozarządowa *British Council*, zajmująca się organizowaniem kursów językowych oraz przeprowadzaniem egzaminów z języka angielskiego. *British Council* nie działa na zlecenie rządowe, aczkolwiek odpowiada za swoją działalność przed Ministrem

²² http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/europa/wielka_brytania/, (dostęp: 22.02.2018).

²³ www.bpic.org.pl, (dostęp: 21.03.2012).

²⁴ <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2011>, (dostęp: 16.03.2012).

²⁵ <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2011-2012/top-400.html>, (dostęp: 16.03.2012).

²⁶ <http://www.shanghairanking.com>, (dostęp: 16.03.2012).

²⁷ <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/o-programie>, (dostęp: 16.03.2012).

Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii. Celem tej organizacji jest budowanie opartych na wzajemnych korzyściach relacji pomiędzy społeczeństwem brytyjskim i mieszkańcami innych krajów oraz promowanie brytyjskiej myśli twórczej i osiągnięć poza jej granicami²⁸. Z rozwojem współpracy organizacji pozarządowych ludzie młodzi wiążą spore nadzieje, jednakże bez politycznego i finansowego wsparcia tych organizacji ze strony rządu, szanse na rozszerzenie oferty NGOs są niewielkie.

Argument IV – kultura

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej i otwarciu granic Wielkiej Brytanii dla pracowników z krajów Europy Wschodniej, po rozszerzeniu UE w 2004 roku, nastąpił ogromny napływ młodych ludzi²⁹ do Zjednoczonego Królestwa. Należało więc poszerzyć zasoby wiedzy Brytyjczyków na temat Polaków, których z roku na rok co raz więcej przybywało na wyspy.

W związku z takim znaczącym wzrostem emigracji, od marca 2009 roku do kwietnia 2010 roku Instytut Adama Mickiewicza z Warszawy, którego celem działalności jest wzrost wartości Polski na arenie międzynarodowej, zorganizował cykl imprez kulturalnych promujących Polskę w Wielkiej Brytanii. Przedsięwzięcie nosiło nazwę „POLSKA! Year”, a odbyło się pod patronatem królowej Elżbiety II oraz prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. W tym czasie zorganizowano ponad 200 projektów (pokazów, wystaw, koncertów, sztuk teatralnych, etc.) na terenie całej Anglii, Szkocji, Walii i Irlandii Północnej³⁰.

Kiedy Sejm RP ustanowił rok 2010 Rokiem Chopinowskim, koordynatorem obchodów rocznicowych w Wielkiej Brytanii został Instytut Kultury Polskiej w Londynie³¹, przy współpracy z Ambasadą RP w Wielkiej Brytanii. Celem tego wydarzenia było promowanie współczesnej kultury Polski przy wykorzystaniu nieprzemijających wartości jaką niesie ze sobą ceniona przez Brytyjczyków muzyka Chopina. Patronat medialny nad obchodami Roku Chopinowskiego w Zjednoczonym Królestwie objęła ogólnokrajowa stacja radiowa Classic FM. Wydarzenia związane z tymi obchodami były szeroko komentowane w mediach brytyjskich, ukazały się artykuły na ten temat w wielkonakładowych gazetach, takich jak „The Daily Telegraph”, w magazynie „Time Out”, czy „The Gramophone”. Ponadto odbywały się rozliczne imprezy, pokazy, wystawy promujące Polskę i wybitnych Polaków w Wielkiej Brytanii, a do najważniejszych należał odbywający się cyklicznie od 2002 roku Festiwal Filmów Polskich KINOTEKA, w którym w 2012 roku wziął udział znakomity polski dyrygent Krzysztof Penderecki. Często również miały miejsce premiery polskich filmów w kinach brytyjskich, koncerty wybitnych polskich muzyków, a na brytyjskich scenach goszczono światowej sławy skrzypka jazzowego Krzysztofa Śmietanę, czy pianistę i kompozytora Leszka Możdżera³².

Kolejnym przykładem współpracy Polski i Wielkiej Brytanii był pokaz mody „The Fashion Culture”, który odbył się w Oranżerii Muzeum Pałacu w Wilanowie w lutym 2012 roku. Zaprezentowane zostały prace studentów z polskich i brytyjskich wyższych

²⁸ <http://www.britishcouncil.org>, (dostęp: 16.03.2012).

²⁹ Wg. GUS w 2004 roku do Wielkiej Brytanii wyjechało z Polski około 150 tys. ludzi, gdzie dwa lata wcześniej liczba emigrantów szacowana była na około 24 tys.

³⁰ <http://ukinpoland.fco.gov.uk>, (dostęp: 12.03.2012).

³¹ IKP w Londynie, to część polskiej misji dyplomatycznej w Wielkiej Brytanii. Instytut poświęcony jest promowaniu więzi kulturalnych między Polską, a Wielką Brytanią.

³² <http://www.polishculture.org.uk>, (dostęp 11.03.2012).

uczelnii artystycznych. Następny pokaz z tej serii odbędzie się wiosną 2012 roku w Somerset House w Londynie.

Z drugiej strony trudno dostrzec działania promocyjne Wielkiej Brytanii w Polsce. Ale to chyba z powodu dosyć prozaicznego faktu, że w zasadzie Zjednoczonego Królestwa nie trzeba reklamować, gdyż na co dzień Polacy oglądają brytyjskie filmy, programy telewizyjne, czy słuchają muzyki w radio wykonywaną przez brytyjskich artystów. Jednym z nielicznych przykładów wpływów brytyjskich na rynku polskim może być prowadzona w 2012 roku w dużych miastach kampania znanej firmy *Marks and Spencer* próbująca zachęcić polskich konsumentów do celebrowania świąt Wielkiej Nocy w stylu angielskim.

Argument V - strategia prowadzenia polityki zagranicznej

Kolejnym argumentem, mogącym potwierdzić tezę, iż stosunki polsko-brytyjskie mają małą szansę na rozwój w najbliższych latach, jest odmiennie prowadzona polityka zagraniczna obu podmiotów prawa międzynarodowego.

Podstawową cechą polityki zagranicznej Polski jest jej zmienność, czyli brak konsekwencji, a zatem dostrzegalny jest deficyt jasnej wytyczonej strategii. Trudno jest prognozować kierunki polityki zagranicznej Polski, gdyż polityka ta zależy od ekipy rządzącej, a to rząd realizuje obraną przez siebie strategię współpracy międzynarodowej. Ważnym okresem były lata 2005–2007, to jest krótko po wejściu Polski do UE, kiedy na czele Państwa stali bracia Lech i Jarosław Kaczyńscy i to wówczas zauważalnym stało się zacieśnienie stosunków pomiędzy oboma państwami. Sympatia polityczna frakcji reprezentowanych w tym czasie przez rządzących oparta była w dużej mierze na *eurosceptycyzmie*. W następnych latach nie odnotowano ochłodzenia stosunków dyplomatycznych, natomiast po ogłoszeniu Brexitu w 2016 roku i ponownym objęciu władzy w Polsce przez formację polityczną, na czele której stoi Jarosław Kaczyński, wydaje się, iż powrót do wspólnej polityki polegającej na ochładzaniu stosunków obu krajów z UE wydaje się zauważalny, a w przypadku Wielkiej Brytanii nawet destrukcyjny wobec struktury unijnej w Europie.

Politykę zagraniczną Wielkiej Brytanii w odróżnieniu od polskiej cechuje trwałość i brak radykalnych zmian. Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii to monarchia parlamentarna, zatem jak już wyżej wspomniano jej polityka zagraniczna nie zmienia się, jest w miarę trwała, stabilna i to niezależnie od partii czy opcji rządzącej. W związku z powyższymi argumentami przewidywalna jest taka postawa polityków brytyjskich, że nawet kiedy zachodzą polityczne zmiany w organach ustawodawczych, to nie zachodzą radykalne zmiany w myśleniu, a w konsekwencji w działaniu polityków brytyjskich i to niezależnie od partii, z której się wywodzą. Natomiast w kwestii polskich stosunków międzynarodowych wiele zależy od opcji partii rządzącej, gdyż Polska nie ma jednoznacznie określonej polityki zagranicznej, poza ramami określonymi w Konstytucji, ale te z kolei są bardzo ogólne. Ponadto kwestia reprezentacji Polski na zewnątrz jest przedmiotem sporów wynikających z niejasnych i niejednoznacznych zapisów w Konstytucji RP, co umożliwia interpretację zapisów zależnie od interesu instytucjonalnego Rządu czy urzędującego Prezydenta.

Trzeba podkreślić, że Wielka Brytania skupia się przede wszystkim na krajach posiadających znaczne wpływy na arenie międzynarodowej, dlatego też jej największym partnerem strategicznym (ma to podłoże historyczne) są Stany Zjednoczone, co nabrało szczególnego tempa i nowego oblicza po objęciu urzędu Prezydenta USA przez Donalda Trumpa. Symptomatycznym faktem w stosunkach dyplomatycznych był akt zaproszenia Premier Teresy May jako pierwszej głowy państwa z Europy z wizytą do USA.

Polska jako kraj bez wielkich wpływów na arenie międzynarodowej nie jest dla Wielkiej Brytanii atrakcyjnym partnerem, z którym można by rozwijać strategiczne sto-

sunki międzynarodowe, czy zacieśniać więzi bilateralne, celem załatwienia jakichś większych interesów. Polska nie jest w żadnej liczącej się grupie państw z rozwiniętą gospodarką, takich jak G7, G8 czy nawet G20. Poza tym problem z rozwiązaniem kwestii Polaków pracujących w Wielkiej Brytanii w obliczu Brexitu powoduje, że co najmniej do wiosny 2018 roku nie odnotuje się żadnych poważniejszych kontaktów, bowiem oba państwa zachowują wobec siebie szczególny dystans, aby nie spowodować jakiegoś incydentu czy sporu, który mógłby wpłynąć na negocjacje co do przyszłości czy zasad w przepływie osób pomiędzy Unią Europejską a krajem niestowarzyszonym.

Argument VI - współpraca militarna

Istnieje polsko–brytyjska współpraca militarna, są to m.in. wymiany, kursy, szkolenia, wspólne wyjazdy na misje w ramach NATO (m.in. Afganistan, Irak), a ponadto kilka razy w roku odbywają się wspólne manewry wojskowe. Jednym z przykładów partnerstwa w dziedzinie obronności mogą być wspólne ćwiczenia „Kozacki Step” organizowane cyklicznie od 1996 roku w Ośrodku Szkolenia Poligonowego w Mykolaiv na Ukrainie, w których biorą udział żołnierze z Polski, Wielkiej Brytanii oraz Ukrainy. Mają one na celu osiągnięcie zdolności do współdziałania w ramach misji pokojowych i stabilizacyjnych.

Kolejny symptom rozwijającej się kooperacji w zakresie bezpieczeństwa to zaproponowana Polsce w 2006 roku przez Zjednoczone Królestwo dwustronna współpraca logistyczna, która odbywa się na szczeblu roboczym, a jej celem jest wsparcie eksperckie w obszarze transportu międzynarodowego. Ponadto strona polska czerpie korzyści z doświadczenia Brytyjczyków w zabezpieczeniu logistycznym sił przeciwwminowych. Jest to dobrze rozwinięta współpraca z Królewską Żandarmerią Wojskową, a ponadto dochodzi do wymiany informacji oraz doświadczeń między innymi na takim polu, jak szkolenia oficerów itp.³³. Warta odnotowania jest również operacja BALTOPS (z ang. *Baltic Operations*), w której skład wchodzi członkowie jednostek Partnerstwa dla Pokoju oraz państw NATO, a odbywa się przy udziale m.in. Polski i Wielkiej Brytanii. Ćwiczenia te mają miejsce od 1971 roku i są największą operacją morską na morzu Bałtyckim. BALTOPS stanowi podstawę do promowania wzajemnego zrozumienia i współdziałania na morzu³⁴.

Ponadto, współpracę na polu bezpieczeństwa militarnego i obronności determinuje przynależność obu państw do NATO i obecność w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Ale i na tym polu Polska nie znajduje się na szczególnie uprzywilejowanej pozycji, bowiem Wielka Brytania jest jednym z pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa ONZ, a Polska w latach 2017-2018 dostępuje zaszczytu posiadania statusu członka niestałego tej instytucji, a takiemu członkowi przysługuje raczej rola prestiżowa niżli pierwszoplanowa.

Zakończenie

Postawionej na początku hipotezie, iż współpraca polsko–brytyjska nie rokuje nadziei w najbliższych latach ze względu na brak wspólnych interesów, nie można jednoznacznie odrzucić i przedstawić w jej miejsce kontrpropozycję. Jednakże sprawa rozwoju współpracy pomiędzy oboma państwami nie jest beznadziejna i nawet ma szanse na powolny i systematyczny rozwój. Na podstawie przedstawionych argumentów można stwierdzić, że czynniki takie jak promowanie kultury, współpraca militarna w szeregach NATO mają

³³ T. Chołuj, *Polsko – brytyjska współpraca logistyczna*, “Przegląd Logistyczny”, wrzesień 2008.

³⁴ T. Franczyk, G. Łyko, *Ćwiczenia Baltops jako modelowy przykład stosunków międzynarodowych w regionie Bałtyku*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, Warszawa 2006.

duże znaczenie w dzisiejszych stosunkach między oboma państwami. Być może kiedyś Rzeczpospolita Polska stanie się dla Wielkiej Brytanii równoważnym partnerem, ale droga do tego celu będzie długa i wymagająca dobrej woli z obu stron.

Bibliografia:

Wydawnictwa zwarte:

- Banaszczyk E., *W bitwie o Anglię*, Warszawa 1973.
- Bidwell A.S., *Dzieje Wielkiej Brytanii w XX wieku. Od światowego imperium do "małego państwa" na obrzeżach Europy*, Warszawa 2008.
- Brown D., *Palmerston: A Biography*, London, 2010.
- Garliński J., *Poland in The Second World War*, London 1985.
- Jakóbczyk S. Stokłosa J., *Złamanie szyfru Enigma: poznański pomnik polskich kryptologów*, Poznań 2007.
- Łukasik-Duszyńska M., *Brytyjskie poselstwo donosi. Postowie brytyjscy wobec stosunków z państwami bałtyckimi w latach 1920-1926*, Warszawa 2008.
- Prazmowska A., *Britain, Poland and Eastern Front, 1939*, Cambridge University Press 1987.
- Szelągowska A., *Znaczenie funduszu prywatyzacji banków polskich w procesie restrukturyzacji sektora bankowego w Polsce*, Warszawa 2004.
- Tyszkiewicz J., Czapiewski E., *Historia powszechna, Wiek XX, część I, rozdział II*, Warszawa 2010.

Opracowania, artykuły:

- Chołuj T., *Polsko-brytyjska współpraca logistyczna*, "Przegląd Logistyczny", IX-2008.
- Franczyk T., Łyko G., *Ćwiczenia Baltops jako modelowy przykład stosunków międzynarodowych w regionie Bałtyku*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, Warszawa 2006.
- Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, *Miasta i Gminy Bliźniacze*, Warszawa 2003.

Strony internetowe:

- Commonwealth, <http://thecommonwealth.org>.
- Export do Wielkiej Brytanii z Polski <http://www.parkiet.com/Gospodarka>.
- www.bpcc.org.pl, .
- www.britishcouncil.org.
- www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/o-programie.
- www.mg.gov.pl.
- www.polishculture.org.uk.
- www.shanghairanking.com.
- www.timeshighereducation.co.uk.
- www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2011.
- www.ukinpoland.fco.gov.uk.